

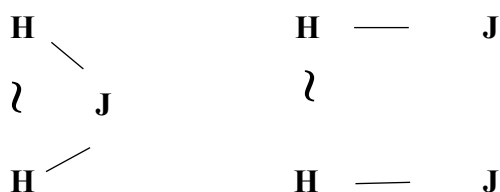
Hangalak és jelentés 2.

I. Olvasd el a szöveget, majd oldd meg a hozzá kapcsolódó feladatokat!

A hangalakok és a jelentések kapcsolata sokféle lehet. Az egyjelentésű, többjelentésű, azonos alakú szavakon túl egyéb kapcsolatok is felfedezhetők a hangalakok és a jelentések között.

Vannak olyan szavak, amelyeknek teljesen hasonló a hangalakjuk, ám jelentésük mégsem teljesen ugyanaz, mint pl.: helység - helyiség, egyhangúlag - egyhangúan, fáradtságos - fáradságos; emberiség - emberiesség, adoptál-adaptál stb..., de az is előfordul, hogy többféle hangalakváltozatban jelenik meg ugyanaz a jelentés pl.: zsemle-zsömle, pettyes-pöttyös, fenn-fönn. Ezeket a szavakat összességében **hasonló alakú szavaknak** nevezzük.

Képletük:

A bal oldali ábra a hasonlóalakúságnak azt az esetét mutatja, amikor a szavak hangalakja hasonló, és a jelentésük azonos. Írásban a különbség egy magánhangzó (zsemle – zsömle, ad –ád,) vagy egy mássalhangzó (lenn–lent, kinn–kint). Ezeknél az azonos töből származó szavaknál **alakváltozatokról** beszélünk. Használatukat a stílus, a nyelvjárás és a hangulatunk határozza meg.

A másik ábra pedig azt az esetet mutatja, amikor a hasonló hangalakhoz eltérő jelentés társul. Nem mindegy, hogy egyelőre még nem szeleteljük fel a tortát, azaz csak később tesszük ezt meg; vagy nem egyelőre szeleteljük fel a tortát, azaz valaki nagyobb szeletet kap. Ugyanígy nem mindegy, hogy egy helyiséget keresünk a térképen, azaz egy települést; vagy nagy szükségünkben azt a bizonyos helyiséget a lakásban, azaz a mellékhelyiséget.

Ezeket az azonos töből származó, de eltérő jelentésű szavakat **alakpároknak** nevezzük.

I.1. Írd a meghatározás mögé a hasonló alakú szó nevét!

Azonos töből származó, de eltérő jelentésű szavak neve: _____

Azonos töből származó, azonos jelentéssel bíró szavak neve: _____

I.2. Párosítsd a szavakat a jelentésükkel!

gondatlan, gondtalan, helység, helyiség, egyelőre, egyenlőre

zavaró körülményektől mentes: _____

egyformára: _____

figyelmetlen, nem óvó: _____

pl: az osztályterem, vagy egy szoba: _____

egy falu, vagy község, város: _____

most így van: _____

I.3. Pótold a mondatokból hiányzó alakpár értelmi megfelelőjét!

helység – helyiség

A házban sok kicsi _____ van.

A falu egy kicsi _____ .

egyhangúlag – egyhangúan

A képviselők _____ fogadták el a javaslatot.

Az értekezlet _____ zajlott az irodában.

egyelőre – egyenlőre

A születési tortát _____ osztották el.

Az órarendben _____ nem terveztek változást.

adaptál – adoptál

A rendező _____ egy új változatot a Harry Potter filmből.

Egy család sok gyermeket _____ az árvaházból.

I.4. Csoportosíts! Alakpár, vagy alakváltozat?

azzal – avval

lány – lyány

sok – sokk

helység – helyiség

fel – föl

lent – lenn

egyelőre – egyenlőre

tölgy – tőgy

gondtalan – gondatlan

jöszökök – jöttek

ALAKPÁR

ALAKVÁLTOZAT

I.5. Egészítsd ki az alábbi mondatokat a hasonló alakú szó megfelelőjével!

Odakint _____ esik az eső.

Az osztály _____ megszavazta, hogy idén Egerbe megyünk kirándulni.

Ebben a zárt _____ tartjuk a tisztítószereket.

Városunk az Alföld jellegzetes _____ .

Azért történt meg a baj, mert _____ jártál el.

A nyáron _____ tudunk pihenni a Balatonnál.

Nem _____ azt, aki mindig kiabál.

A kislány _____ a tanácsot, s így megnyerte a versenyt.

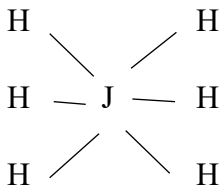
helyiségben – megszívlelte – helyisége – egyhangúlag – szívlelte – gondatlanul – gondtalanul - egyhangúan

II. Olvasd el a szöveget, majd oldd meg a hozzá kapcsolódó feladatokat!

A hangalakok és a jelentések között egyéb kapcsolatok is fennállhatnak. Vannak olyan esetek, amikor eltérő hangalakkal rendelkező szavak jelentése nagyon hasonló, köztük csak árnyalatnyi eltérés fedezhető fel.

Pl.: nevet, kacag, mosolyog, vigyorog, röhög, hahotázik stb.. Mindegyik szó a jókedv megnyilvánulásának valamely formáját jelenti csak különböző hangalakkal fejezi ki azt. Ezeket a szavakat szinonimáknak, **rokon értelmű szavaknak** nevezzük. Használatukkal színesíthetjük beszédünket, írásunkat, és árnyaltabban fejezhetjük ki magunkat.

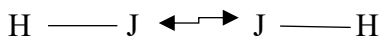
Képletük:

Előfordul azonban az is, hogy különböző hangalakkal rendelkező szavak jelentései állnak egymással kapcsolatban, például ellentétben, ezeket a szavakat **ellentétes jelentésű szavaknak** nevezzük.

Pl.: rossz – jó; kicsi – nagy; alacsony – magas; bőkezű - fösvény

Képletük:

II. 1. Írj az alábbi szavak mellé legalább 5 rokon értelmű párt!

ház: _____

megy: _____

fut: _____

szél: _____

II.2. Mit gondolsz, melyik lehet rokonértelmű? Párosíts számozással!

1. magas 2. fiú 3. felhő 4. orvos 5. buta 6. fáradt 7. válogatós 8. fösvény 9. út 10. nagy

☐ langaléta ☐ zsugori ☐ elcsigázott ☐ ösvény ☐ finnyás ☐ doki ☐ felleg ☐ srác ☐ sötét ☐ jókora

II.3. Párosítsd a rokon értelmű kifejezéseket!

didereg, falatozik, lakmározik, reszket, fagyoskodik, borzong, lehull, lepottyan, meghúzódik, étkezik, lezuhan, elrejtőzik, meglapul, majszol

fázik: _____

elbújik: _____

leesik: _____

eszik: _____

II.4. Melyik szóalak lehet a kép ellentéte? Párosítsd!

ép

szelíd

nyitva

nappal

tevékeny

kicsinyít

